

MONSEIGNEUR JAN-BAPTIST ABBELOOS

Rector Magnificus en magnifieke Gooikenaar

Yves PERSOONS

Honderdvijftien jaar geleden op 25 februari 1906 overleed in Leuven in het Heilige Geestcollege de vijfde rector van de nieuw opgerichte Katholieke Universiteit. Acht jaar eerder had hij zijn ambt neergelegd omdat hij zich niet kon vinden in de Vaticaanse bemoeienissen in het universitaire beleid. Wie was deze eigenzinnige Gooikenaar? Wat betekende hij voor zijn geboortedorp en de Leuvense Alma Mater? En wat maakt zijn visie op het academisch onderwijs nog altijd actueel? Een portret.

Het Heilige Geestcollege is een imposant complex in de Naamsestraat in Leuven. De huidige gebouwen dateren uit de 18de eeuw, maar de geschiedenis gaat terug tot 1442, kort na de stichting van de Leuvense universiteit (1425). Adriaan van Utrecht, de latere paus Adrianus VI, verblijft er van 1476 tot 1515 als theologiestudent, professor, rector en deken van de Sint-Pieterskerk. Een andere bekende bewoner van het college is priester-kosmoloog Georges Lemaître. Hij schrijft er in 1931 het baanbrekende artikel over het ontstaan van het heelal (de oerknal of Big Bang).

Jan-Baptist Abbeloos zit er van 1860 tot 1864 op kot tijdens zijn studie in de Godsgelerdheid en de Oosterse talen. Na zijn opleiding vertrekt hij naar Rome om in de archieven van de Vaticaanse bibliotheek oud-Syrische geschriften te bestuderen. Dit resulteert in een proefschrift over het leven en werk van de heilige Jacobus van Sarug (nu Suruc in Turkije), een van de belangrijkste dichters-theologen van de Syrisch-orthodoxe kerk uit de 5de en 6de eeuw. Abbeloos' dissertatie waarmee hij op 15 juli 1867 in Leuven promoveert tot doctor in de Theologie is tot vandaag een standaardwerk.

Mgr. Abbeloos, het portret dat in het Gooikse klooster hing. (Archief Heemkundige Kring van Gooik)

Het Heilige-Geestcollege in Leuven. (Foto's KU Leuven)

Boerenburgerhuis

Joannes-Baptista Abbeloos ziet op 15 januari 1836 het levenslicht in een welstellend landbouwersgezin in Gooik. Vader Cornelis Abbeloos (1792-1889) en moeder Joanna Catharina Walravens (1794-1872) hebben op dat ogenblik al twee zonen en twee dochters. Na Jan-Baptist komt er nog een zoon Francis, die later burge-meester van Gooik zou worden.

De statige woning van het gezin Abbeloos in de straat genoemd naar de beroemde zoon is gebouwd omstreeks 1755 en wordt omschreven als 'een burgerhuis met vier traveeën en twee bouwlagen tellend middenvolume, geflankeerd door twee traveeën met brede eenlaagse zijvolumes, opgetrokken in baksteen met een beperkt gebruik van natuursteen'. De gevelsteen met opschrift '1877 Abbeloos' verwijst naar een verbouwing op de verdieping die zich vertaalt in vier streekbogenvensers met bepleisterde en witgeschilderde omlijstingen. Sinds 2004 is het 'boerenburgerhuis met stalvleugel en toegangshekken' beschermd als monument.

*Het geboortehuis van Mgr. Abbeloos in de gelijknamige straat.
(Foto Marina Struelens)*

Jan-Baptist is klein en tener van gestalte en heeft een zwakke gezondheid. Dat euvel wordt evenwel ruimschoots gecompenseerd door een buitengewone intelligentie. Vader en moeder Abbeloos ontbreekt het gelukkig niet aan de middelen om hun hoogbegaafde zoon na de basisschool naar het prestigieuze Klein Seminarie in Mechelen te sturen, een bisschoppelijk college dat in

1830 de deuren opende. Het richt de lagere afdeling in van de priesteropleiding van het aartsbisdom Mechelen. Jan-Baptist volgt er de klassieke humaniora en daarna nog twee jaar filosofie ter voorbereiding van de priesteropleiding aan het Groot Seminarie. In 1860 studeert hij af als primus perpetuus. Nog hetzelfde jaar wordt hij op 22 september tot priester gewijd.

Wat voor de meesten een eindpunt van de studie betekent, ziet de jonge priester als een doorstart. Dus schrijft hij zich meteen in aan de Katholieke Universiteit van Leuven voor een opleiding aan de Faculteit Theologie, een van de oudste en meest gerenommeerde theologische faculteiten ter wereld. Gedurende zijn studie betreft Jan-Baptist een kamer in het eerder genoemde Heilige Geestcollege.

Professor

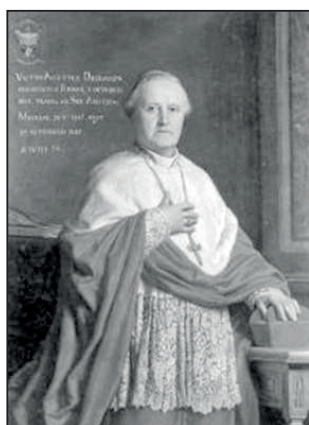
Na zijn doctoraat en voorgezet onderzoekswerk in het British Museum keert Jan-Baptist terug naar het Mechelse Groot Seminarie als professor moraalfilosofie en exegese. Niet toevallig zijn het twee disciplines die een grote eruditie veronderstellen. De exegese of uitleg van de Heilige Schrift is daar een goed voorbeeld van. Daar wordt geprobeerd te achterhalen wat de schrijver destijds bedoeld heeft met zijn tekst en wat de lezers eruit begrepen hebben. Geen simpele taak, want voortdurend loop je het risico te interpreteren op basis van eigen subjectieve veronderstellingen. Om de 'objectiviteit' zo goed als mogelijk te waarborgen, doet de exegeet een beroep op de hermeneutiek of de theorievorming van de exegese: welke regels moeten worden gevolgd om tot een objectieve uitleg te komen.

Over de drempel van het Groot-Seminarie van Mechelen.

In het Groot Seminarie ontpopt Jan-Baptist zich als een begenadigd lesgever. ‘Il illustra la chaire d’Ecriture sainte par la solidité et la spontanéité de son enseignement’, lezen we in de kronieken. Tevens blijft hij actief als oriëntalist. Samen met de bijbelkenner Thomas Joseph Lamy van de Leuvense universiteit verzorgt hij van 1872 tot 1877 de uitgave van de driedelige ‘Chronicum Ecclesiasticum’ van Bar Hebraeus, een prelaat van de Syrisch-orthodoxe kerk uit de 13de eeuw. Later publiceert Abbeloos nog de ‘Acta Sancti Maris’ (1885) en de ‘Acta Mar Kardaghi’ (1890) op basis van oud-Syrische manuscripten uit de 8ste eeuw. Telkens gaat het om publicaties die tot vandaag nog gelden als referentiewerken.

Kardinaal Victor-Auguste Dechamps, de ‘beschermheer’ van Mgr. Abbeloos.

hem spoedig goed van pas komen in Leuven én in Gooik.

Vicaris

In 1876 moet professor Abbeloos om gezondheidsredenen zijn job in het Groot Seminarie opgeven. Hij wordt priester van de Sint-Martinusparochie van het rustige Duffel. Na zeven jaar wordt hij teruggeroepen naar Mechelen en aangesteld tot vicaris-generaal van het aartsbisdom, de hoogste functionaris van de kerk na de aartsbisschop. Hier manifesteert Jan-Baptist zich binnen de kortste tijd als een uitstekende administrator en organisator. Het levert hem de benoeming op tot huisprelaat van de paus, een eretitel die geestelijken te beurt valt die zich bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt voor de Kerk. E.H. Abbeloos mag zich voortaan laten aanspreken als ‘monseigneur’.

Bovenaan de Sint-Martinuskerk van Duffel, waar Mgr. Abbeloos pastoor was van 1876 tot 1883. Onderaan de pastorie in Duffel.

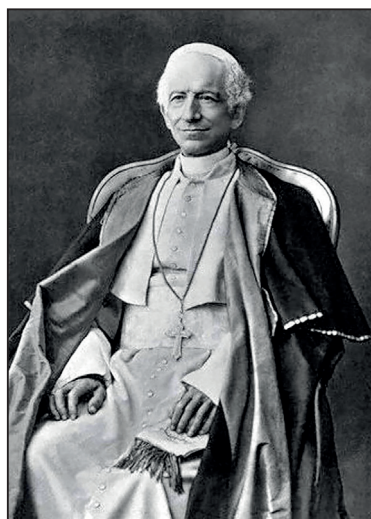
Op de Heilige Stoel in Rome zit op dat moment paus Leo XIII, de auteur van tal van encyclieken, waaronder het bekende ‘Rerum Novarum’ uit 1891, de start van de sociale leer van de Kerk en de Christelijke arbeidersbeweging. Voor de paus is België geen onbekend terrein. Van 1843 tot 1846 is Gioacchino Pecci pauselijk nuntius geweest in Brussel. Hij kreeg het al vlug aan de stok met de antiklerikale liberalen toen hij resoluut partij koos voor de Belgische bisschoppen in de perikelen die wat later zouden escaleren in de Schoolstrijd. Op verzoek

Het Aartsbisschoppelijk Paleis in Mechelen.

Walthère Frère-Orban, eerste minister van de vrijmetselaarsregering (1878-1884).

Paus Leo XIII, promotor van de Thomistische wijsbegeerte.

van de (protestantse) koning Leopold I werd de overijverige nuntius teruggeroepen naar Rome. Als monseigneur Abbeloos in 1883 vicaris-generaal wordt, barst de Schoolstrijd pas echt los. De liberale minister van Onderwijs Pierre Van Humbeeck had eerder de lont in het kruitvat gestoken.

School zonder God

Onder de liberale regering van Frère Orban (ook wel de 'vrijmetselaarsregering' genoemd) wordt op 30 juli 1879 de wet op het lager onderwijs gestemd. Die bepaalt dat iedere gemeente minstens één officiële school moet inrichten, geen vrije scholen mag subsidiëren, de onderwijzers een diploma van een rijksnormaalschool moeten bezitten en dat godsdienst uitsluitend buiten de lesuren gegeven kan worden. De katholieke

reactie laat niet op zich wachten. Van op de kansel wordt het katholieke onderwijzers verboden om in de 'scholen zonder God' aan de slag te gaan. En godvrezende ouders die hun kinderen naar zulke scholen sturen, wachten hel en verdoemenis. Spoedig blijkt dat de regering de invloed van Kerk en clerus zwaar heeft onderschat. Het episcopaat onder leiding van kardinaal Dechamps mobiliseert alle priesters om in hun parochie een vrije lagere school op te richten. Overal te lande schieten de vrije scholen als paddenstoelen uit de grond. Van 18% van het totaal aantal leerlingen in 1878 groeien ze in twee jaar tijd tot een aandeel van 64%. De wet Van Humbeeck zou de liberalen zuur opbreken. Bij de verkiezingen van 1884 krijgen ze een electorale opdoffer die ze pas dertig jaar later te boven komen.

In Gooik slaat het vuur niet onmiddellijk in de pan. Pas na de regeringwissel in 1885 krijgt het katholieke reveil concrete vorm in twee projecten: de bouw van een klooster en de oprichting van een vrije lagere school. In beide dossiers speelt Mgr. Abbeloos een sleutelrol. In 1885 trekt hijzelf naar de Congregatie van de Heilige Vincentius a Paulo in Opwijk om er vier zusters te rekruteren voor de oprichting van een vrije school in Gooik. Als op 21 september de eerste zusters arriveren, is er nog geen schoolgebouw beschikbaar. Dus wordt er maar lesgegeven in het huis vlak naast de kerk tot het nieuwe klooster in 1888 voltooid is. Twee jaar later is het aantal zusters al verdubbeld en komt de vrije lagere school tot bloei.

De zusters uit Opwijk blijven tot 1908 in Gooik. Dan maakt de congregatie een einde aan de overeenkomst wegens geldgebrek. De zusters van de Onbevleete Ontvangenis-Apostolinnen van Gent nemen hun plaats in. Deze wissel heeft Mgr. Abbeloos niet meer meegeemaakt. Hij was twee jaar eerder overleden in Leuven.

Rector magnificus

Rector Constant Pieraerts, de voorganger van Mgr. Abbeloos.

universiteit die gestuurd door de Belgische bisschoppen voornamelijk de opleiding van theologen, juristen en

Kort na de start van de vrije lagere school in Gooik neemt de carrière van de vicaris-generaal een beslissende wending. Op 30 januari 1887 is Constant François-Joseph Pieraerts overleden, de vierde rector magnificus van de in 1834 nieuw opgerichte Katholieke Universiteit van Leuven. Pieraerts was begonnen met de uitbouw van de exacte wetenschappen aan een

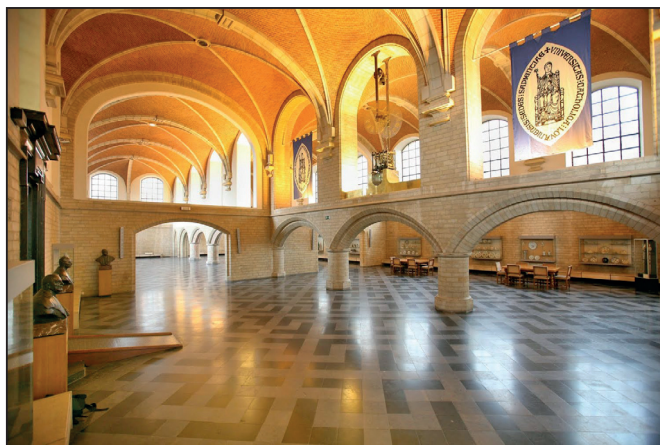
artsen beoogde. Onder Pieraerts kende de chemie en de biologie een beduidende groei, maar ook in de humane vakgebieden kwam er meer aandacht voor wetenschappelijk onderzoek. Dit paste in de tijdsgeest van toen waarin het natuurwetenschappelijk denken almaar meer de andere disciplines ging beïnvloeden. Het positivisme van Auguste Comte en de evolutieleer van Charles Darwin speelden hierbij een voortrekkersrol.

Om het pionierswerk van rector Pieraerts verder te zetten, is een ervaren en visionaire administrator nodig. Die blijken de bisschoppen niet onmiddellijk bij de professoren van de universiteit te vinden, want hun keuze valt op vicaris-generaal Abbeloos, de rechterhand van de vier jaar eerder overleden kardinaal Dechamps.

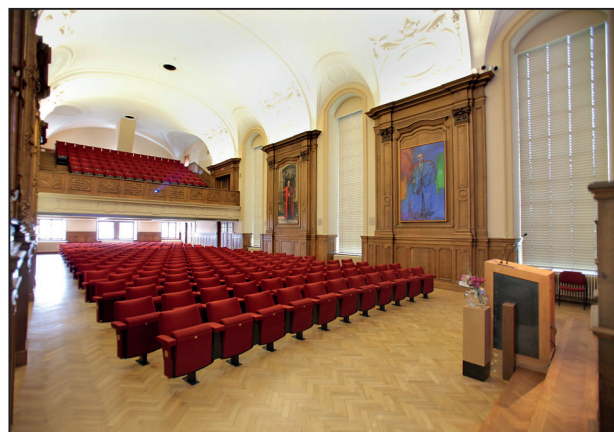
De nieuwe rector is vastbesloten om het katholieke denken open te stellen voor de moderne wetenschappelijke methodes en dat zowel in de historische als in de natuurwetenschappen. In zijn eerste grote toespraak bij de opening van het academiejaar op 12 oktober 1887 noemt hij de universiteit “le foyer illustre de la science”. Hij weidt uit over “l’aspiration ardente au progrès, cette

Links het rectoraat van de KU Leuven, rechts de inkomhal. (Foto's KU Leuven)

Links de rector'skamer, rechts de promotiezaal, waar rector Abbeloos de academiejaren opende (Foto's KU Leuven)

passion de savoir, caractéristique de notre temps”. Om iedereen gerust te stellen voegt hij er wijselijk aan toe: “la foie catholique s’allie admirablement dans les âmes avec le culte de la science, le progrès et de la civilisation”.

Tijdens zijn rectoraat bouwt hij de universiteit om van een louter onderwijsinstelling tot een centrum voor wetenschappelijk onderzoek. Onder zijn impuls worden nieuwe laboratoria ingericht, instituten opgericht en bijkomende studie- en onderzoeksdomeinen geïntroduceerd, ook in de humane wetenschappen. In tal van disciplines wordt de Leuvense universiteit een wereldspeler, o.m. in de zoölogie, de geologie, de paleontologie, de experimentele psychologie, de celbiologie en de bacteriologie. Rector Abbeloos zet zich eveneens in voor de inbedding van de theologische faculteit in een ‘complete universiteit’, de uitwisseling van gedachtegoed en de toepassing van de historische kritiek. Ook zijn eigen vakgebied - de studie van de Oosterse talen - brengt hij tot een grote bloei.

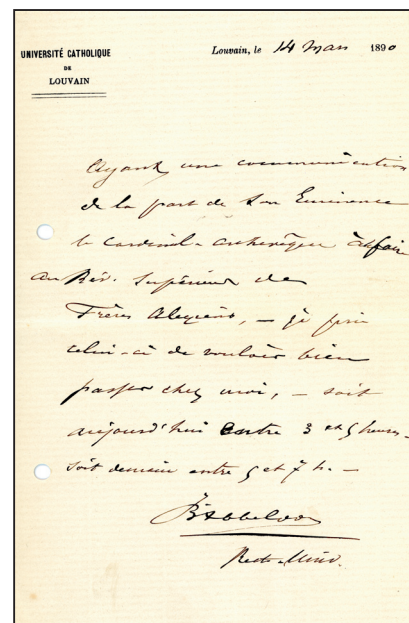
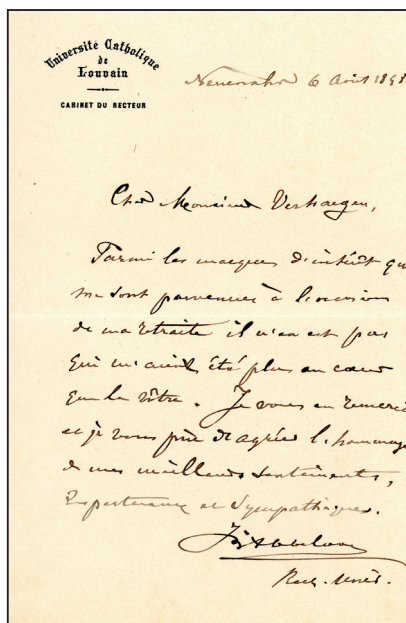
Nederlands

Bij de heropening in 1834 is de Katholieke Universiteit van Leuven een Franstalig bolwerk. De onderwijstaal is Frans. Aan de Faculteit Theologie wordt nog in het Latijn gedoceerd. Monseigneur Abbeloos is de eerste rector die oor heeft naar de verzuchtingen van de Vlaamse studenten die aandringen op universitair onderwijs in het Nederlands. In zijn eerste toespraak als rector magnificus steekt hij zijn sympathie voor de Nederlandse taal en cultuur niet onder stoelen of banken. Hij spreekt vol lof over de in 1866 overleden kanunnik en hoogleraar Jan Baptist David, voorman van de Vlaamse Beweging (naar wie in 1875 het Davidsfonds is genoemd). De oprichting van de ‘Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde’ in 1866 noemt hij onomwonden “un triomphe pour les amis des lettres néerlandaises”.

In 1889 worden voor het eerst een aantal officiële documenten van de universiteit in beide landstalen opgesteld. Bij de oprichting van de Faculteit Germaanse Filologie in 1894 zorgt de rector ervoor dat alle ‘eigen’ vakken in het Nederlands

worden gegeven. In 1890 was dat al gebeurd in de Faculteit Rechten. De eerste, voorzichtige taalwetten kwamen daarbij goed van pas door de verplichting een aantal van de rechtscollages ook in het Nederlands te doceren. Vanuit hedendaags oogpunt lijkt Abbeloos’ taalpolitiek niet onmiddellijk revolutionair, maar baanbrekend was ze ongetwijfeld. Hij doorbreekt het monopolie van het Frans als onderwijstaal en zet de deuren open voor een tweetalige universiteit. Overigens beschouwde rector Abbeloos het Nederlands in de eerste plaats als een vehikel voor sociale ontwikkeling. Politieke bedoelingen heeft hij daarbij nooit gehad. Een ‘flamingant’ kun je hem dan ook niet noemen. In zijn correspondentie met Vlaamse politici en vooraanstaanden, maar ook met collega’s bedient hij zich van het Frans, zoals toen gangbaar was.

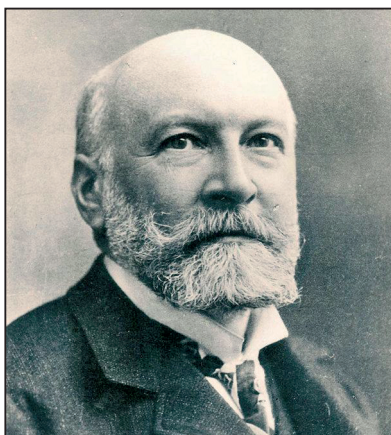
Voor een ingrijpende vernederlandsing van het hoger onderwijs in Vlaanderen is het nog wachten tot 1911. Pas vanaf 1936 worden in Leuven de colleges zowel in het Frans als in het Nederlands gegeven. De officiële splitsing van de universiteit komt er in 1970. En dan nog zou het tot 1978 duren alvorens alle Franstalige activiteiten verhuisd zijn naar de nieuwe Université Catholique in Louvain-la-Neuve (bij Ottignies). Nostalgici zouden nog vele jaren de afgesplitste achterblijver betitelen als ‘Louvain-la-Veuve’.

Twee handgeschreven boodschappen van rector magnificus Abbeloos. Een bedankingsbriefje aan Arthur Verhaegen, voorzitter van de Ligue démocratique belge. Een nota aan broeder Schildermans, overste van de Alexianen in Leuven om zich te melden op het rectoraat. (Repro KADOC Leuven. Archief Lammens-Verhaegen. 343)

Engagement

Politicus Joris Helleputte.

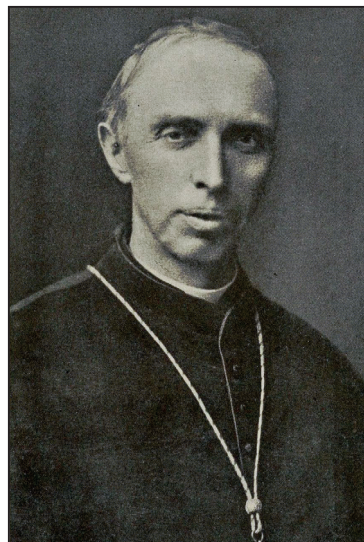
Tijdens de ambtsperiode van rector Abbeloos richt de katholieke politicus Joris Helleputte in 1891 in Leuven de ‘Ligue démocratique belge’ op (de Belgische Volksbond). Geïnspireerd door de pauselijke encycliek *Rerum Novarum* uit hetzelfde jaar wil de Liga de plaatselijke

katholieke verenigingen voor onderlinge bijstand, de vakverenigingen en werkliedenbonden verenigen in een netwerk van sociale organisaties waaruit na de Eerste Wereldoorlog het Algemeen Christelijk Werknemersverbond (ACW, sinds 2014 *Beweging.net*) zou ontstaan. De rector heeft duidelijk sympathie voor de Volksbond maar er spelen ook andere motieven mee, zoals blijkt uit een brief van 18 maart 1897 aan voorzitter Arthur Verhaegen: “L’action démocratique dans notre pays, j’en suis profondément convaincu, est non seulement légitime et chrétienne, elle est de plus nécessaire pour arrêter l’infection socialiste, car celle-ci se propage grâce aux mirages évoqués par les chefs de la secte ...” Ook op dit punt moet het beeld van de sociaal geëngageerde rector die in aanvaring komt met de conservatieve katholieke kringen bijgesteld worden. In hun afkeer van het socialisme zaten ze op dezelfde golflengte.

Conflict

Vanaf 1890 wordt de ambtsperiode van rector Abbeloos overschaduwed door een conflict met Désiré-Joseph Mercier, professor aan de Faculteit Theologie en titularis van de leerstoel Thomistische Wijsbegeerte. Tussen beide karakters boterde het al niet toen Abbeloos doceerde aan het Mechelse Groot Seminarie en Mercier bij hem les volgde. Met de oprichting van het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte in 1889 door Mercier lopen de spanningen op en komt het tot een open conflict.

Dit verhaal behoeft enige achtergrond. Die brengt ons opnieuw bij paus Leo XIII. In 1879 publiceert hij de

Links Désiré Joseph Mercier, president van het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte. Rechts een beeld van Thomas Van Aquino, de grondlegger van de Thomistische filosofie.

encycliek ‘*Aeterni Patris*’ waarin hij de leer van Thomas van Aquino aanbeveelt als basis voor het christelijk denken en intellectueel leven. De Italiaanse theoloog en filosoof was er in de 13de eeuw in geslaagd om het christelijk geloof en de antieke rationale filosofie van Plato en Aristoteles tot een synthese te brengen. Over de verhouding tussen geloof en rede woedde in Thomas’ tijd een hevige discussie. Thomas stelde dat de waarheden van de rede en het geloof niet verschillen omdat ze beide van God afkomstig zijn en bijgevolg elkaar niet kunnen tegenspreken. Methodisch volgen de rede en het geloof evenwel een verschillende weg. De rede (de filosofie) begint bij de geschapen dingen en komt uiteindelijk uit bij God. Het geloof (de theologie) begint bij God. Hiermee bakende Thomas een eigen terrein af voor de filosofie met een eigen methode. In zijn ‘*Summa Theologica*’ uit 1273 ziet Thomas de filosofie niet als een gevaar voor het geloof, maar geeft haar precies een rol binnen de religie. De filosofie verschaft m.a.w. de rationale grondslagen voor het geloof.

Apart instituut

Paul Leo XIII zag in Thomas’ denken een valabel antwoord op het opkomend liberalisme en socialisme maar ook een methode om de kerkelijke leer in harmonie te houden met de snelle vooruitgang van de wetenschap en de technologie. In 1880 had hij al aan kardinaal Dechamps voorgesteld om aan de universiteit van Leuven een leerstoel in de Thomistische Wijsbegeerte

*Links de ingang van het 'Hoger Instituut voor Wijsbegeerte', rechts het presidentshuis van Désiré-Josephe Mercier.
(Foto's KU Leuven)*

op te richten. Na enige aarzeling was de dertigjarige Mercier benoemd als titularis.

De nieuwe leerstoel sloeg onmiddellijk aan. Studenten van de vijf faculteiten, maar ook docenten volgden de colleges. Dit succes stimuleerde Mercier om het curriculum uit te breiden en onder te brengen in een 'hoger instituut'. De Belgische bisschoppen staan aanvankelijk weigerachtig tegenover dit voorstel omwille van de extra kosten. Maar ook de nieuwe rector loopt niet warm voor de rol die de wijsbegeerte toebedeeld zou krijgen. Hij is namelijk een groot voorstander van een onderzoeksgerichte universiteit. Hij wil wel een nieuw instituut oprichten, maar dan moet het een breder onderzoeksinstituut zijn, een 'Ecole d'Etudes Supérieures Libres', waar vooral wetenschap zou worden beoefend (filologie, geschiedenis en exacte wetenschappen). Mercier ziet zijn ambities gefnuikt en zoekt steun bij de paus. Die komt er ook. Een pauselijke brief van 15 juli 1888 vraagt expliciet om de oprichting van een apart instituut in de Thomistische wijsbegeerte. Tegelijk wordt ook het financieel obstakel van de bisschoppen uit de weg geholpen, want de paus stelt 150.000 goudfrank ter beschikking. Op 8 november 1889 wordt in Leuven het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte (HIW) opgericht.

Via schenkingen weet Mercier een huis met een stuk grond te verwerven in de Tiensestraat. Daar worden de gebouwen van het HIW opgetrokken, inclusief laboratoria voor fysica, chemie en experimentele psychologie. Telkens tekent rector Abbeloos protest aan. In de marge van een rapport van Mercier aan de bisschoppen noteert hij bij de passage over de inrichting van het vak Scheikunde: "Il n'y pas de chimie catholique, encore moins thomiste". En over de bouw van de laboratoria merkt hij schamper op: "Cui bonum? Pourquoi faire moins ce qui existe déjà mieux?"

Op 7 maart 1894 - het feest van Sint-Thomas - geeft de paus de pontificale goedkeuring. Mercier krijgt zijn zin: een instituut met eigen gebouwen, eigen professoren en eigen budget waarvan de voorzitter (Mercier) op gelijke voet staat met de decanen van de faculteiten. Maar rector Abbeloos geeft zich niet gewonnen. Als op 20 juli 1894 Mercier de statuten van het instituut voorlegt aan de bisschoppen, blijkt dat de rector al een eigen versie heeft ingediend. Daarin wordt de autonomie van het HIW sterk beknot en worden de financiën beheerd door de universiteit. Bovendien - aldus Abbeloos - moet het instituut zich in de eerste plaats bezighouden met de promotie van de Thomistische filosofie. Het onderzoek, dat moet in de faculteiten Wetenschappen gebeuren.

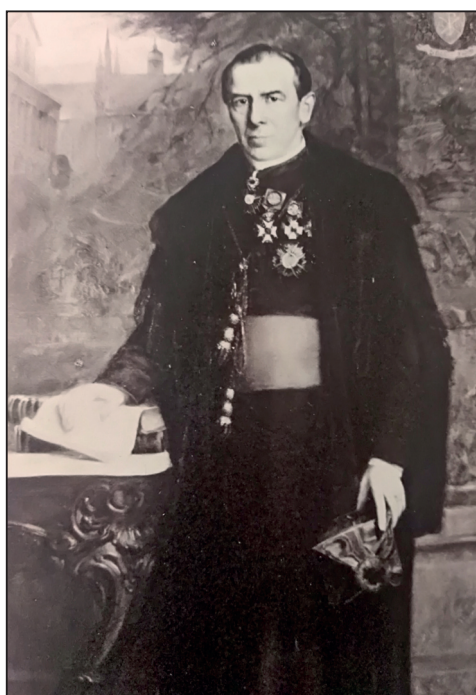

Feest

Kardinaal Petrus Lambertus Goossens.

wordt het hoogtepunt van Mgr. Abbeloos' ambtsperiode en zijn hele carrière. Na een luisterrijke academische zitting in een volle aula van het Pauscollege, wordt aan 250 genodigden een 'joyeux banquet' geserveerd in de grote zaal van de 'Société générale des étudiants'. Tal van sprekers brengen hulde aan 'l'illustre Prélat qui dirige avec une si haute compétence la grande Institution nationale et religieuse'. Tijdens het banket worden

Portret van Monseigneur Abbeloos, uit het huldeboek van 1897.

In het najaar van 1894 wordt de strijdbijl tijdelijk begraven. De studenten en de alumni van de universiteit - onder wie tal van prominenten - hebben namelijk het plan opgevat om de achtste verjaardag van Mgr. Abbeloos' rectorship uitgebreid te vieren. Er wordt een 'Comité d'honneur' opgericht van hoogwaardigheidsbekleders en vooraanstaande academici onder wie Désiré-Joseph Mercier.

Kardinaal Petrus Lambertus Goossens - de opvolger van Dechamps - is voorzitter. De huldiging op 8 mei 1895

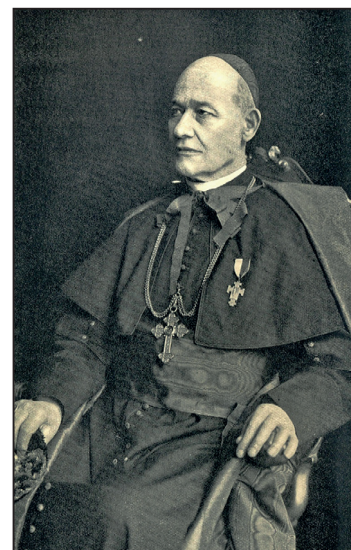
menige toasts uitgebracht en lezen de leden van het erecomité de telegrammen voor met felicitaties vanwege o.m. koning Leopold II ('le civilisateur du continent noir') en paus Leo XIII. Als cadeau krijgt de rector een levensgroot portret aangeboden geschilderd door de jonge artiest M. Hardu.

Ontslag

Na de festiviteiten steken de spanningen over het HIW opnieuw de kop op. Dit keer gaat het dispuut over de onderwijstaal (Frans of Latijn). Voor Rome is dit de spreekwoordelijke druppel in de inmiddels volle emmer. Francesco Satolli, de nieuwe prefect van de Congregatie van het Onderwijs schrijft in het voorjaar van 1898 een brief aan kardinaal Goossens dat de Leuvense rector zich 'par parole en par acte' zou uitspreken ten gunste van de filosofie van Thomas en dat het HIW in de structuren van de universiteit de plaats moet krijgen die het toekomst. Over die plaats gaat precies de hele discussie, dus houdt de rector voet bij stuk. Meer nog, hij noemt Satolli's standpunt onofficieel en besluit het verder te negeren. Exit Satolli.

Het Vaticaan schakelt meteen een versnelling hoger en stuurt in juli 1898 kardinaal Vincenzo Vannutelli als gevolmachtigd pauselijk legaat naar België. Officieel om een eucharistisch congres in Brussel bij te wonen, in realiteit om in Leuven orde op zaken te stellen. De gezant oordeelt dat de prefect correct heeft gehandeld, dat de standpunten duidelijk zijn voor de goede verstaander en brengt kardinaal Goossens hiervan op de hoogte. Wat later wordt Mercier bij de kardinaal ontboden. Daar krijgt hij te horen dat de rector magnificus op 23 juli 1898 om gezondheidsredenen zijn ambt heeft neergelegd.

Dat de rector in die periode kampte met ernstige gezondheidsproblemen was bekend. Hijzelf had in zijn toespraak bij de opening van het academiejaar 1897-1898 melding gemaakt van "les protestations d'un état de santé parfois chancelant", maar dat dit zou leiden tot een feitelijk ontslag is uit de voor de rest optimistische discours niet op te maken. Wat er ook van zij, kardinaal Goossens was erin geslaagd om een open conflict met de spreekwoordelijke christelijke mantel der liefde toe te dekken. Overigens zal de ex-rector nooit over 'ontslag' (démission) spreken maar wel over 'retraite' (pensionering).

Kardinaal Vincenzo Vannutelli, pauselijk gezant om de Leuvense kwestie 'op te lossen'.

Links: Sancta Maria Leuven – Klooster van de Zusters van Maria in Leuven, Charles Deberiotstraat.

Rechts: Het huis Mgr. Abbeloos in de Dorpsstraat in Gooik, bestemd om er te wonen na zijn pensioen. (Foto Marina Struelens)

Geestelijk directeur

Onder Abbeloos' opvolger rector Adolphe Hebbelynck bedaarde de storm in en om het HIW. In 1906 verlaat Mercier Leuven om in Mechelen kardinaal Goossens op te volgen. In hetzelfde jaar overlijdt ook ere-rector Abbeloos. Het HIW bestaat nog altijd en is nu de officiële naam van de Faculteit Wijsbegeerte van de KU Leuven. De laboratoria voor psychologie, fysica en scheikunde zijn al lang verhuisd naar de gespecialiseerde faculteiten. Precies zoals rector Abbeloos het gewild heeft.

Na zijn ontslag blijft Mgr. Abbeloos in Leuven. Hij wordt geestelijk directeur bij de Zusters van Maria, ook wel de Zusters Maricolen genoemd, een apostolische congregatie die sinds 1677 gevestigd is in Leuven. In 1838 richtten de zusters een lagere meisjesschool op waar godsdienstondericht gegeven wordt en de meisjes leren lezen, schrijven, rekenen, kant en handwerk maken. De 'Ecole des Soeurs de Marie' is de voorloper van het huidige Sancta Maria Leuven in de Charles Deberiotstraat.

Mgr. Abbeloos heeft zijn geboortedorp nooit vergeten. Meer nog, in 1901 laat hij in de Dorpsstraat tegenover de Nieuwe Kam een huis optrekken, duidelijk met de bedoeling terug te keren naar zijn roots. Zijn werk en zijn gezondheidstoestand houden hem in Leuven. Hij

komt pas terug thuis na zijn dood. Na de uitvaart in de Sint-Pieterskerk van Leuven op 1 maart 1906 wordt hij niet begraven op het kerkhof van de Abdij van 't Park in Heverlee (het Père Lachaise van Leuven). De rector magnificus rust op de begraafplaats in Gooik op een boogscheut van zijn geboortehuis.

Het monument aan de Gooikse kerk, als nagedachtenis aan de familie Abbeloos. (Foto Marina Struelens)

De grafplaats van Mgr. Abbeeloos en familie.
(Foto Marina Struelens)

Het 'obit' (of rouwbord) van Mgr. Abbeeloos, op dit ogenblik opgehangen in de kapel van Saffelberg. (Foto Jozef De Neef)

Het klooster in Gooik-centrum, grotendeels te danken aan Mgr. Abbeeloos, helaas verdwenen...
(Foto Jean-Paul De Loecker)

De gedenksteen die aan de hoofdingang van het klooster hing, met de vermelding van Mgr. Abbeloos als stichter en Pastoor Van Langenhove als mede-stichter van het Gooikse klooster.
(Foto uit het boek 'Een eeuw klooster... Gooik 1888-1988')

Nalatenschap

Mgr. Abbeloos' grote verdiensten leverden hem diverse nationale en internationale onderscheidingen op zoals Ridder, Officier en Commandeur in de Leopoldsorde (1887, 1889 en 1897), Orden de Isabel la Catolica (1892) en l'Ordre de la Couronne de Chêne (1894). Zijn nalatenschap is immens en dat zowel in zijn vakgebied - de Oriëntalistiek - als in de ambten die hij bekleedde. In menig opzicht was hij zijn tijd vooruit: als promotor van de exacte wetenschappen en het wetenschappelijk onderzoek, als initiator van de vernederlandsing van het hoger onderwijs, als behoeder van de autonomie van de universiteit. De Catholic Encyclopedia van 1913 noemt hem 'a scholar and a man of high ideals, whose word and example stimulated younger men to earnest work'. Dat de KU Leuven vandaag tot de wereldtop behoort van de onderzoeksuniversiteiten steunt mee op de fundamente die Mgr. Abbeloos gedurende zijn ambstermijn heeft gelegd. Het onderzoeksgebaseerd onderwijs dat nu het stokpaardje van de Leuvense universiteit is, vindt zijn oorsprong in het visionaire beleid van de rector magnificus.

In Gooik herinneren het geboortehuis in de Mgr. Abbeloosstraat, een woning in de Dorpsstraat, de Vrije Basisschool De Bron en een imposant familiegraf aan de beroemde zoon. Het kloostergebouw is helaas verdwenen in zijn oorspronkelijke vorm. In de klokkentoren van de Sint-Niklaaskerk bevinden zich evenwel nog drie welluidende getuigen van de Monseigneur. Alle drie dragen ze trots zijn wapen, van één is hij zelfs de peter. Sinds 1888 houden ze dagelijks alleen of in samenspel de nagedachtenis in ere.

Hoewel klein van gestalte en zwak van gezondheid, was Mgr. Abbeloos groot in zijn visie en zijn denken, in zijn eruditie en onvermoeibare inzet voor zijn geloof en idealen. In de Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastique uit 1912 schrijft prof. Alfred Cauchie over hem: 'Rétiré de la direction de l'université en 1898, décédé en 1906, Mgr. Abbeloos occupe une place honorable dans les souvenirs de l'Eglise, de la Belgique et de la science'. Geen Gooikenaar heeft het hem ooit voor- of nagedaan.

Bronnen

- R. Boudens, *Kardinaal Mercier en de Vlaamse Beweging Mercier*, Leuven, 1975
- A. Cauchie, *Abbeloos (Jean-Baptiste)*. In: Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastique, dl 1, Paris, 1912, p. 38-39
- J.P. De Loecker, *De school van het Klooster*. In: Een eeuw klooster. Bijdrage tot de Gooikse Heemkunde 1988/2, p. 39-64
- L. De Raeymaeker, *Le Cardinal Mercier et l'Institut Supérieur de Philosophie de Louvain*, Leuven, 1952.
- M. Doomst, *De kloostergemeenschap*. In: Een eeuw klooster. Bijdrage tot de Gooikse Heemkunde, 1988/2, p. 67-100
- C. Geeraerts, *Een eeuw geleden overleed Monseigneur Jean-Baptiste Abbeloos*. In: Gooik, 2006, nr. 74, p. 8-12
- *Manifestation en l'honneur de monseigneur Abbeloos, recteur magnifique de l'Université de Louvain*. Leuven, 1897.
- E. Lamberts en J. Roegiers, *De Universiteit te Leuven 1425-1985*, Leuven, 1986
- F. Marcelis, *Mgr. J.B. Abbeloos: de Gooikse rector*. In: Gooik, 1987, nr. 3, p. 16-18
- E.A. Pace, *Jean Baptiste Abbeloos*. In: Catholic Encyclopedia, New York, 1913
- G. Van Riel, *De geschiedenis van het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte*. www.hiw.kuleuven.be/nl/over/geschiedenis-hiw